

Munkatársak: Bottyán Katinka, Hrabák Zita, Kovács Sándor, Kulcsár Kornél, Pál Róbert és Szabados György.

HARKAI ISTVÁN

203. Kunmadaras, Ecse-halom (KÖH 32725)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) R

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság támogatásával és több tudományos intézmény³⁸ összefogásával 2012-ben lehetőség nyílt rá, hogy elinduljon az Ecse-halom természettudományos vizsgálata. 2012 és 2014 között megtörtént a halom zavartalan geológiai magfúrásából származó minták kiértékelése. A komplex geoarcheológiai elemzés során – a felhasznált természettudományos módszerek és a fellelhető történeti dokumentumok segítségével – igyekeztünk minél részletesebb és árnyaltabb képet adni a kurgán építésének körülményeiről, a korszak természeti viszonyairól, valamint az elmúlt ötezer esztendő környezettörténetéről. Ehhez a geomorfológia, szedimentológia és geokémia, mikrofaciológia (mikromorfológia), régészeti sztratigráfia és kurgánmorfológia, térinformatika, abszolút kronológia (radio-karbon), fitolitelemzés, paleobotanika (pollenanalízis), tájtörténet, botanika (florisztika és cönológia), valamint a természetvédelmi kezelés és természeti állapotfelmérés módszereit használtuk fel.

Az Ecse-halmot alapvetően szikes mocsárrétek, legelők veszik körül. Két település, Karcag és Kunmadaras határvonalán áll, e mentén középkori eredetű út vezet keresztül, mely a több évszázados használat miatt löszméllyűként mélyed a halomtest központi részébe. A 20. század során a halom további torzításra ment keresztül, D-i felét felszántották, majd rizsföldként használták, végül katonai megfigyelőtornyot telepítettek rá. A halom felszíne ennek ellenére viszonylag jó állapotú, regionális szinten jelentős, fajgazdag löszpusztagyepet és nyomokban löszfálnövényzetet őriz.

A késő rézkorban a keleti eredetű nomád közösség, a Jamnaja-kultúra által emelt kurgánt két felhordási szint alkotja. Az első réteget a Kr. e. 3. évezred végén hordták fel, majd újabb szinttel magasították meg azt. A felhordási rétegek a halom közvetlen környezetéből származnak, de lokális viszonyaikból kifolyólag eltérő tulajdonságokkal rendelkeznek, mint a jelenlegi környezet talajai. A kurgán tömegének kialakításához vízhatású réti, csernozjom jellegű és szikes talajokat egyaránt felhasználtak. A fúrás szelvényben a szemcseméret-csozlásra a finomkőzetliszt frakció dominanciája a jellemző.

A halom kialakításával a Jamnaja-közösség megváltoztatta a lokális földtani, hidrogeológiai, geomorfológiai viszonyokat, ennek nyomán gyakorlatilag egy folyamatosan száraz, szigetszerű felszínt hoztak létre egy időszakosan víz borította, mocsaras környezetben. Ennek hatására a halom szűkebb környezetében a talajképződés földtani és hidrogeológiai feltételei, valamint biológiai lehetőségei (például a növényzeti borítás) alapvetően megváltoztak, így egy mesterséges, szigetszerű, száraz élőhely

alakult ki, valamint már a Kr. e. 2. évezred végétől tipikus csernozjomképződés indult meg a felhalmozott talajanyag felszínén, melyet a löszsztyepp kialakulását követően a növényzet felszíni záródása kísért.

Munkatársak: Czukor Péter, Csathó András István, Náfrádi Katalin, Páll Dávid Gergely, Persaits Gergő, Roderick B. Salisbury, Sümegi Balázs Pál, Szilágyi Gábor és Töröcsik Tünde.

SÜMEGI PÁL – BEDE ÁDÁM

204. Kunszentmárton, Koplaló (KÖH 72737)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Sza

Az M44 autópálya Tiszakürt-Kondoros között létesítendő szakaszán, előzetes régészeti dokumentáció készítése során próbafeltárást végeztünk 2014. november 13–14-én, illetve november 20-án, melynek során 3 szondaárkot nyitottunk meg.

A megnyitott három szondaárkokban 40–50 cm mélységben jelentkezett a sárgásbarna, agyagos altalaj. A régészeti jelenségek közvetlenül a humuszréteg alatt kerültek elő.

A településhez köthető objektumok legnagyobb hányada gödör volt, melyek többségéből csak kormeghatározásra alkalmatlan állatsontok kerültek elő, azonban betöltésük alapján feltételezhetően ezek is régészeti korúak lehettek. Az előkerült kerámiaanyag jelentős része jellegtelen, kézzel formált töredék volt, csupán egyetlen gödör betöltéséből származik egy nagyobb, korongolt, jó minőségű szürke szarmata edény töredéke, mely egyértelműen meghatározza a településrészlet korát.

A próbafeltárási eredménye alapján – mind az objektumokból előkerült leletanyag, mind a helyszínen megfigyelt domborzati viszonyok alapján – úgy tűnik, hogy a szondaárkokban előkerült jelenségek a korábban is ismert Koplaló lelőhelyhez tartozhatnak. Ezáltal, annak a lelőhelynek a kiterjedése Ny–ÉNy-i irányban tovább bővült.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után a szolnoki Damjanich János Múzeumban kerül végleges elhelyezésre.

A feltárási munkatársai: Bottyán Katinka, Pál Róbert, Szabados György régésztechnikusok, Molnár Zsolt geodéta.

BENEDEK-BENE ZSUZSANNA

205. Kupa határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, U, Kö

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépitményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Lábbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Fecske-dűlő V. (KÖH 88211): A lelőhely Kupa falutól DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál található. A 30×40 m-es területén szórványos őskori és középkori lelőhelyet azonosítottunk.

Fecske-dűlő VI. (KÖH 88213): A lelőhely Kupa falutól DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál, a Fecske-dűlő V. lelőhelytől 200 m-re, D-re található. Az 50×40 m-es területen szórványos középkori lelőhelyet azonosítottunk.

38 Móra Ferenc Múzeum, Szeged; Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Földtani és Őslénytani Tanszék; Magyar Tudományos Akadémia, Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet, Vácrátót; Magyar Tudományos Akadémia, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet; Vienna Institute for Archaeological Science, Vienna, Austria.